

IKAR

UČITEĽ Z AUSCHWITZU

*Inšpirované skutočným príbehom muža,
ktorý riskoval život, aby zachránil tých,
ktorí mali šancu prežiť*

★ WENDY HOLDEN

WENDY HOLDEN

UČITEĽ
Z AUSCHWITZU

Na základe skutočného príbehu

Wendy Holden
The Teacher of Auschwitz

Text copyright © Wendy Holden, 2025
Originally published in the English language in the UK by Zaffre, an imprint of
Bonnier Books UK Limited.

The moral rights of the Author have been asserted.

Translation © 2025 by Martina Fedorová
Cover design © 2025 by Barbara Baloghová
Photo credit © Stephen Mulcahey / Trevillion Images
Slovak edition © 2025 by IKAR, a.s.

Z anglického originálu The Teacher of Auschwitz (Zaffre, an imprint of
Bonnier Books UK Limited, UK 2025) preložila Martina Fedorová.

Redigoval Jaroslav Hochel.

Obálku navrhla Barbara Baloghová.

Technická redaktorka Renáta Hrabušická.

Vydalo vydavateľstvo IKAR, a.s., Bratislava roku 2025
ako svoju 2 487. publikáciu v elektronickej podobe.

Sadzba a zalomenie do strán Michal Hrabušický.

IKAR, a.s.
Miletičova 23
821 09 Bratislava
www.ikar.sk | ikar@ikar.sk

ISBN 978-80-575-0156-5

*Túto knihu venujem Zuzane Růžičkovej,
ktorá mi o Fredym povedala ako prvá.*

Úvod

Toto je príbeh pozoruhodnej ľudskej bytosti, ktorá dokázala vnieť svetlo aj do tých najtemnejších kútov holokaustu.

Napísala som ho na základe dôkladného výskumu, v súlade so skutočným priebehom udalostí tak, ako sú zaznamenané. Aby bol príbeh čitateľsky príťažlivý, pridala som k nemu niekoľko scén a postáv.

Na človeka sa nezabudne, kým sa nezabudne na jeho meno.

Talmud

Prológ

Volám sa Alfred Hirsch, no moji priatelia ma volajú Fredy. Prosím vás, zapamätajte si moje meno. Slovo „Hirsch“ znamená v nemčine jeleň a ja som tak ako jeleň strávil väčšiu časť života na úteku.

Dnes sa lov na Fredyho Hirscha skončí. Zabijú ho. Nebojím sa o seba, ale o deti, ktoré mám na starosti. Odkedy sa svet ocitol v plameni vojny, stali sa tým jediným, na čo som sústredil všetko úsilie, a teraz sa mi srdce bolestne zviaza pri pomyslení na to, čo s nimi bude.

Volám sa Fredy Hirsch. Mám dvadsaťosem rokov. Som učiteľ. Som rojko. No určite nie som číslo. A odmietam, aby ma niekto identifikoval podľa žltého trojuholníka, ktorý ma prinútili nosiť.

Volám sa Fredy Hirsch a bojoval som, aby som si v tomto pekelnom svete zachoval aspoň náznak normálnosti a slušnosti. Miloval som a smial som sa, plakal som a tisíckrát som sa dotkol smrti.

Volám sa Fredy Hirsch. Som dobrý človek. Prosím, buďte takí láskaví a zapamätajte si moje meno...

1

September 1943

„*Alle Raus! Raus!*“ Len čo sa otvorili dvere vagóna, nacisti s nasadenými bajonetmi na nás začali revať, aby sme vystúpili. Z čerstvého vzduchu, ktorý nám udel do tváří po hodinách strávených v smradľavom vagóne, plnom pachu ľudských tiel, sa nám všetkým zatočila hlava. Psy brechali, s penou na ústach netrpezlivo ťahali za vôdzky a vyskakovali, pripravené zaútočiť.

Oslepení náhlou záplavou svetla a žmúriac proti slnku, náhlivo sme vyskakovali z vagóna a zúfalo prosili o vodu. „Vodu! *Wasser, bitte!*“ V tej hroznej tlačnici, postrkovaní od chrbta a spredu surovo strhávaní k zemi, sme zoskakovali či padali s podlamujúcimi sa kolenami na zem. Nečakala na nás však voda, ale neľútostné, opovrhlivé pohľady vyšších dôstojníkov SS ako predzvesť pekla.

Prišli sme na miesto. Od odchodu z geta v bývalom Československu nás teraz delili tri strastiplné dni a noci plné zúfalstva. V uzavretom priestore sme boli nútení ulaviť si na mieste, kde sme stáli; ľudia nariekali alebo sa mlčky krčovitě držali jeden druhého. Starí ľudia umierali. Deti vrieskali a matky im hlasmi priškrtenými od strachu spievali uspávkanky. Dospelí prichádzali o rozum.

Kým sme sa trmácali v tej odpornej rakve na kolesách, usiloval som sa rozptýliť drobcov, ktorí tam s nami boli, rozprávkami a pesničkami, no moja snaha nebola veľmi víťaná. Vzdal som to, keď jedna stará pani zakričala: „Drž hubu! Už jednoducho drž hubu!“

Vlak mnohokrát spomalil, mnohokrát nás odstavili na vedľajšiu koľaj, aby dostal prednosť vojenský náklad. Striedali sme sa pri malom otvore v stene vagóna, aby sa každý mohol aspoň chvíľu nadýchať vzduchu, a tí, ktorí tam práve stáli, hlásili názvy staníc, čo sme míňali: „Sme v Kolíne!“ alebo „Blížime sa k Olomoucu!“. Zakaždým to však vyvolalo vlnu náreku za týmito miestami, za stratenými rodinami a životmi.

Keď potom ktosi ponurým hlasom oznámil: „Práve sme prekročili hranice Poľska“, vo vagóne sa rozhostilo mŕtvotné ticho. Bez ohľadu na to, aké zlé to doteraz bolo, sme aspoň boli v krajine, ktorú sme poznali a milovali. No vlak sa hnal ďalej.

Keď sa nakoniec s trhnutím zastavil, zovšadiaľ sa ozývali nemecké hlasy a človek, ktorý jediný videl, čo sa vonku deje, zahlásil: „Je to obrovský tábor. Všade sú strážne veže a ploty.“

Skôr než sme sa stihli spamätať a pozviechať na nohy, muži s vyholenými hlavami s obuškami a bambusovými palicami v rukách nás nastrkali do radov. Mali na sebe čosi, čo vyzeralo ako modro-šedé pruhované pyžamo z hrubej bavlnenej látky. Všetku našu batožinu nechali vo vlaku spolu s telami tých, ktorí cestu neprežili.

Mužov, ženy aj deti, všetkých nás nákladiakmi odviezli na miesto, odkiaľ nás veľmi efektívne navádzali koridorom z ostnatého drôtu k budove, ktorá stála uprostred bezútešného otvoreného priestranstva. Zúfalo smädní a dolámaní z dlhšej cesty sme sa dali do pochodu.

Miloš, sotva tinedžer, a zopár detí, ktoré sa na mňa zavesili už vo vlaku, so strachom hľadeli na zlovestné strážne veže na drevených koloch. Na každej stáli vojaci s guľometmi.

„Kam nás to vedú?“ spýtal sa ustráchaným hláskom Tomáš, maličká sirota.

„Asi niekam, kde nás skontrolujú a zapíšu,“ odpovedal som mu a mal som čo robiť, aby mi hlasivky neovládli strach, ktorý som sám cítil.

Boli sme v tábore sotva pätnásť minút, keď sme si prvýkrát uvedomili odporný zápach, nepodobný ničomu, čo sme dovtedy poznali. Bol to paralyzujúci, takmer zvierací smrad a štipal ako spálenina. Až vtedy sme si v diaľke pred sebou všimli, ako z jedného z dvoch obrovských kužeľovitých komínov šľahajú skoro dvojmetrové plamene a valí sa z neho hustý čierny dym. Všade okolo nás padal na zem popol ako veľké tučné vločky sivého snehu.

„Čo to tam, preboha, pečú?“ spýtal sa muž po mojom boku a od odporu sa mu zvrátila tvár. Ten odpudivý zápach nás všetkých škriabal v hrdle. „Nech je to čokoľvek, smrdí to ako niečo pokazené.“

Jeden z mužov v pruhovanom, ktorí na nás dozerali, zamrmľal: „Například zhnité mäso.“ Vtedy som si myslel, že naráža na zlú kvalitu táborovej stravy.

Keď sme prišli pred budovu, ktorú nazývali *Sauna*, dôstojník SS zakričal: „*Sieh all deine Kleidung aus!*“

Pre tých, ktorí nerozumeli, som preložil: „Káže nám, aby sme si všetko vyzliekli.“ Niekoľkí sa zdesene spýtali: „Akože celkom všetko?“ Niekoľko žien sa pokúsilo utiecť, no okamžite zaúradovali pažby pušiek, ktorými ich zrazili k zemi.

Zohol som sa, akoby som si chcel vyzuť topánky, no

prítom som si rýchlo odopol zo šnúrk, ktorú som mal na krku, píšťalku. Strčil som si ju do úst a jazykom zasunul medzi ďasno a líce; modlil som sa, aby ma nepripravili o posledný a najcennejší kus môjho majetku. *Keby si sa kedykoľvek dostal do ťažkostí, budeš si vedieť privolať pomoc, Fredy.* To boli slová môjho milovaného strýka Alfreda a v tej chvíli sa mi zdalo, že ich poznám z nejakého celkom iného a veľmi vzdialeného života. V duchu som si želal, aby to v tej chvíli bola pravda a ja som naozaj dokázal pomocou tej malej píšťalky privolať pomoc.

Ludia okolo mňa sa rozpačito zbavovali šiat. Spolu s Milošom sme pomáhali tým najmenším. Nahí sme sa triasli od zimy a hanby, kým sme stáli v rade, aby nás vybavili úradníci s tvármi bez výrazu, ktorí si zapísali naše čísla, spýtali sa na povolanie a potom dali každému čosi podpísať a označiť dátumom. Ten papier mi hneď vytrhli z ruky, takže som sotva stihol prečítať pár riadkov z toho, čo podpisujem, ale bolo tam čosi o tom, že prijímam trest za „protinemeckú činnosť“, a akýsi záhadný kód „SB6“.

Odviedli nás do vedľajšej miestnosti, kde nás pod dozorom príslušníkov a príslušníčok SS s jazdeckými bičmi nahnali do spoločných spŕch. Dával som pozor, aby sme sa s Milošom a ostatnými deťmi držali pokope. Nútil som sa dýchať čo najpomalšie, aby som sa ovládol, a pri pohľade na sprchové hlavice som si v duchu opakoval, že určite nie všetky dávkujú smrtiaci plyn.

„Len si to predstavte: o pár minút budeme všetci opäť čistí,“ povedal som deťom. Ich vydesené pohľady mi pripomenuli detstvo, keď som pomáhal otcovi na bitútku. Vždy som premýšľal, či budem rovnako vystrašený ako zvieratá, ktoré vedú na porážku, keď raz príde môj čas. Pri tej spomienke som sa znovu zachvel a bolo mi ťažšie na duši.

Zhora začala cícerkom tiecť vlažná voda. Ako všetci okolo mňa aj ja som otvoril ústa ako vtáča v nádeji, že konečne uhasím spaľujúci smäd, no vzápätí som vyprskol a rozkašľal som sa. Do hrdla mi stiekla akási nechutná tekutina.

Na spláchnutie špiny z vagóna v tej čudnej brečke a bez mydla sme dostali menej ako minútu a hneď nás, ešte mokrých, hnali von. Neboli tam nijaké uteráky, len kopy šatstva, z ktorých skupina vyholených väzenkýň hádzala ľuďom oblečenie, aké im práve prišlo pod ruku, bez ohľadu na druh či veľkosť.

Nechápal som, prečo nám nedali pruhované mundúry, aké som videl na iných väznoch, keď mi hodili niečo, čo vyzeralo ako ženské šaty. Rozhliadol som sa okolo seba a vymenil ich za neforemné nohavice, ktoré dostalo dievča stojace vedľa mňa. Potom mi podali akési škaredé dreváky a obrovský zelený poľovnícky kabát. Ten celkom ušiel, a tak som si rýchlo vybral píšťalku z úst a schoval ju do vrečka.

„Skontroluj, či majú všetky decká topánky a niečo teplé na seba,“ poprosil som Miloša, keď som mu pomohol dostať jeho vychudnuté telo do dievčenského kabáta, ale to nás už postrkovali do ďalšieho radu, hoci sme vôbec netušili, na čo vlastne čakáme. Až keď sme postúpili dopredu, zbadal som, že väzňom, ktorí nemajú na vrchnom odeve pripnuté alebo prišité žlté trojuholníky podľa nariadenia, podávajú žlté označenie očividne odpárané z iných odevov s písmenami reprezentujúcimi rôzne národnosti. Každému vytetovali špinavou ihlou čosi na predlaktie.

„Nechcem injekciu!“ Tomášovi sa po lícach rozkotúlali slzy ako hrachy.

„Ani ja nie!“ kričali ostatní, vydesení z tej predstavy.

Zúfalo som sa ich usiloval upokojiť. „Nebojte sa, nebude to bolieť. Aha, pozrite, iba chvíľočka a je po všetkom.“

Aspoň sa budete môcť doma pochváliť, že ste to vydržali. A nikto nebude mať také číslo ako vy, každý budeme mať svoje.“

V kútiku duše som si vydýchol. Nedávalo zmysel, aby sa nacisti namáhali s tetovaním, keby nás plánovali zavraždiť. Bol som však očividne jedným z mála, ktorí si to uvedomili, všade okolo mňa sa ozývali vzlyky a nárek. Kúsok pred mnou sa nejaký muž spýtal: „Čo je to za miesto? Čo tu budú s nami robiť?“, no okamžite schytl úder od strážcu. „*Ruhig sein!*“ oboril sa naňho, aby bol ticho.

Keď strážnik nedával pozor, starší muž, jeden z tých, ktorí nás tetovali, polohlasom odpovedal: „Ste v Auschwitzi.“

V mojej hlave to spustilo prívál myšlienok. Usiloval som sa pochopiť, čo povedal. V nemčine predsa *aus* znamená „von“ a *Schwitz* zasa „pot“. Ocitli sme sa v pracovnom tábore alebo je to len nejaký zvláštny poľský názov? V každom prípade bolo veľmi čudné, že za všetky tie roky, ktoré som strávil ako nacistický väzeň, som o tomto mieste nepočul.

Rozhliadol som sa okolo seba, či v dave unavených, rezignovaných alebo vydesených tvárí neuvidím nejakú, ktorú poznám. Zahliadol som ich niekoľko vrátane mladej výtvarníčky Diny, ktorú som poznal z Brna, a láskavého doktora Hellera s rodinou. Môjho kamaráta Lea Janowitza práve tetovali tri rady odo mňa. Tvár mal bielu ako krieda a v dlhom hnedom plášti a bielej košeli bez goliera vyzeral ako mních.

Keď prišiel rad na mňa, vyhrnul som si rukáv a zahľadel som sa do strhanej tváre väzňa, ktorý ma mal označkováť. Vzdorovito som vyhlásil: „Volám sa Fredy Hirsch.“

„Nemec?“ spýtal sa strážnik, ktorý stál neďaleko nás, pristúpil bližšie a štychol ma do rebier.

Keď som prikývol, odvrkol: „Nemci majú výnimku.“

Chod' nabok“, a odkráčal k vedľajšiemu radu. V obave, že to znamená okamžitú smrť, som sa zadíval do očí muža, ktorý bol pripravený s tetovacou ihlou v ruke, a šeptom som sa spýtal: „Čo je toto za miesto?“

Rozpačito sklopil oči a ticho, takmer bez pohybu pier, hlesol: „Auschwitz. Miesto, kde všetci zomrieme.“

2

December 1941,

Terezín, Protektorát Čechy a Morava

Hadiaci sa rad detí zababušených v hrubých kabátoch a šáloch štebotal a zanechával za sebou v snehu malé stopy. Kam idú? Žeby do škôlky? Držali sa v dvojiciach za ruky, ružové tváričky vyštípané od mrazu, zdalo sa, že krutosti sveta sa ich nijako nedotýkajú.

Na chvíľu som sa na ne zapozeral a vzápätí som vykrikol od bolesti, keď ma pažba pušky úderom do tyla skolila k zemi. Padol som ako podťatý strom. „*Bewegen, Juden!*“ zreval na mňa dôstojník SS, aby som sa hýbal, kým ďalší mi pritlačil k hrudi hlaveň pušky. Otrasený som sa horko-ťažko pozviechal a zaradil do zástupu väzňov, ktorých viedli zo železničnej stanice.

Siahol som si na krk a na prstoch mi zostala čerstvá krv. Dve deti si všimli, čo sa stalo, zastali a s ohromeným úžasom na mňa hľadeli. S úsmevom som zdvihol nekrvavú ruku a zamrmľal som: „Som v poriadku.“ Až potom som si spomenul, že hovoria iným jazykom.

Pohľad na drobízg radujúci sa zo zimného rána ma veľmi potešil. Keď sme prechádzali klenutou hlavnou bránou posádkového mesta Terezín šesťdesiat kilometrov severne od Prahy, ktoré nacisti premenovali na Theresienstadt

a ktoré sa teraz malo stať getom a mojím novým domovom, netušil som, čo môžem čakať. No pohľad na deti a to, že ma tu privítali práve ony, rozdúchalo v mojom srdci slabý plamienok nádeje.

Ten zhasol vo chvíli, keď mi ukázali, kde budem spať. Vojenské kasárenské budovy, kam nás previezli, boli celé desaťročia zanedbávané, bez kúrenia, bez umyvární aj bez postelí. Teplé jedlo, ktoré nám sľúbili, jednoducho nebolo.

Ak sme tu chceli vybudovať nové geto, mali sme pred sebou riadnu kopu práce. Okamžite som ponúkol svoje služby Jakobovi Edelsteinovi, vedúcemu židovskej rady starších, vizionárovi, ktorého som obdivoval. Hoci mal vtedy už tridsaťosem rokov a bol odo mňa o trinásť rokov starší, mali sme spoločné sny o útočisku, kde by bolo v bezpečí každé židovské dieťa.

„Aha, tu si, Jakob,“ potešil som sa, keď som ho našiel v jednej z najväčších kasárenských budov, nazvanej Magdeburg. Bola postavená do štvorca okolo obrovského nádvorja, ktoré slúžilo ako cvičisko. S radosťou, že som sa tu stretol s niekým, komu môžem dôverovať a kto v minulosti dôveroval mne, som dodal: „Ako vám môžem pomôcť?“

Muž s mäsitou tvárou v okrúhlych okuliároch, obklopený škatuľami a kopami dokumentov, sa pobavene zachechtal. „Väčšina ľudí príde žiadať o pomoc a ty mi ju ponúkaš?! Žehnám ťa, Fredy. Len kde začať?“

„Budovy sú zamorené škodcami a celé roky v nich nikto nebýval. Čo je vlastne toto za miesto?“

„Je to pevnosť, ktorú dal pred poldruha storočím postaviť cisár Jozef II. na obranu proti Prusom. Iróniou je, že tvarom pripomína Dávidovu hviezdu. Myslíš, že je to nejaký zvrátený nacistický pokus o vtip?“

„A ten tehlový komplex na druhej strane rieky? Všimol som si ho cestou.“

„Volajú ho Malá pevnosť, gestapo tam má väzenie a SS ubytovne. Ťažko povedať, koľko politických väzňov a členov odboja tam už medzitým uväznili a umučili. Nikto nevie, koľko ľudí bolo zavraždených či odvezených do táborov, ale predpokladám, že sú to hrozné čísla.“

Striasol som sa. „To aby som si dal pozor.“

„Dostali sme takmer nesplniteľnú úlohu premeniť toto mesto na geto pre pražských Židov, Fredy,“ dodal Jakob s povzdychom. „Nikto z nás nečakal, že to tu bude také spustnuté, a navyše nikto predtým nič také nerobil. Hoci máme k dispozícii tisícpäťsto silných mladých mužov z výberového AK *Aufbaukommando*, aby nám s opravami pomohli, nemáme dostatok dreva a jediným zdrojom vody je niekoľko primitívnych studní zanesených bahnom.“

„Kedy začnú prichádzať ľudia?“

„O týždeň, takže to nijako nemôžeme stihnúť. Na niekoľkých budovách sa pod váhou snehu prepadla strecha a dodnes nemáme vybavené kuchyne. Máme nakŕmiť tisíce ľudí, ale nemáme ani záchody, ani kúpeľne, ani ešte nestihli opraviť elektrické rozvody.“

Neveriacky som pokrútil hlavou. „Ako môžu očakávať, že v takýchto pomeroch prežijeme zimu? Bez tepla a bez vody? Čo bude s deťmi?“

„Práve preto som myslel na teba, Fredy.“ Jakob sa mi zadíval do očí. „Bol by som rád, keby si sa ujal ubytovania tých, čo prídu. Ako riaditeľ ubytovacieho oddelenia. Nepoznám nikoho, kto by dokázal lepšie upokojiť šokovaných a traumatizovaných ľudí. Viem, že ti môžem dôverovať. Som si istý, že im pomôžeš. Najmä tým maličkým.“

V tú prvú bezútešnú noc som na spánok ani nepo-

myslel. Ležal som oblečený na hrboľatej tehlovej dlážke vo vlhkej kutici, vtisnutý medzi telá členov „AK“, ktorí tandemovo chrápali. Namiesto vankúša som mal vlastný ruksak, namiesto postele tenučký matrac. V mrazivom vzduchu sa môj dych menil na paru, ktorá pomaly stúpala v ústrety tme. Vstal som do mliečne bieleho, zahmleného rána. Vyšiel som na nádvorie, aby som si ponáťahoval stuhnuté údy, a po chvíľke intenzívneho behu na mieste, vďaka ktorému som sa aspoň trochu zahrial, som sa vydal na osamelú prechádzku.

Ulice Terezína boli rozvrhnuté ako pavučina s vláknami zbiehajúcimi sa do stredu, na veľké námestie, ktorému dominoval biely kostol. Vedľa neho stála impozantná budova radnice, kde teraz sídlilo nemecké velenie. Susedné ulice tvorili desiatky ošarpaných budov bez okien, pripomínajúce ústa bezzubých starcov. Obišiel som celé mestečko a cestou som si všímal počet a rozmiestnenie brán aj strážnych domčekov zasadených do takmer nezdolateľného, skoro desať metrov vysokého a širokého valu obklopeného hlbokou priekopou.

„Odtiaľto by tuším neutiekla ani gazela,“ povedal som neskôr Jakobovi a on sa na tom zasmial.

„A to som si myslel, že si šampión v skoku o žrdi aj do výšky, Fredy. Alebo nie?“

„Bol som, keď som bol mladší, zdatnejší a nežil som dva roky na vojnových dávkach!“

„Nuž, užívaj si slobodu, kým môžeš. Keď prídu ostatní deportovaní, zatvoria nás všetkých do kasární a bez sprievodu alebo priepustky sa odtiaľ človek nepohne. My správcovia vraj budeme mať viac slobody, ale ktovie, ako dlho.“

„*Guten Morgen*,“ zvolal som bodro. Stál som uprostred preplnenej haly, rozhodnutý, že prvé, čo uvidia tí, ktorí sem práve docestovali, bude moja usmiata tvár. „Vitajte v Terezíne. Volám sa Fredy Hirsch.“

Tí, ktorí mi nerozumeli, sa obzerali okolo seba a čakali na preklad. V duchu som zaúpel. Bolo mi trápne, že ich nedokážem osloviť ich vlastným jazykom, no so svojimi elementárnymi znalosťami češtiny som to naozaj nechcel riskovať. A tak som tam stál a v okupovanej krajine na nich hovoril jazykom okupantov.

Presne ako predpovedal Jakob, vlaky sem privádzali deportovaných Židov v tisícoch. A hoci mal každý so sebou iba povolených päťdesiat *reichsmarks* a päťdesiat kilogramov majetku, bolo náročné všetkých zaregistrovať a nájsť každému ubytovanie.

„Chápem, že musíte byť z toho všetkého veľmi zmätení,“ pokračoval som, „ale čoskoro dostanete všetci postel a trochu jedla.“ Rozhliadol som sa okolo seba. Po dvojkilometrovom plahočení snehom zo stanice boli mnohí blízko kolapsu, ich postavy zdeformované niekoľkými vrstvami oblečenia. Mnohí z nich sa zmorene zložili na kufre alebo na zem, len čo vstúpili do bloku, kam sme sústredili všetku administratívu a ktorý sme nazývali *Schleuse*. Boli príliš vyčerpaní, šúchali si unavené chrbty a vyzúvali topánky, aby si ošetrili pluzgiere. Zovšadiaľ sa ozýval detský plač.

V priestore s vydýchaným vzduchom som sa najprv zaujímal o tých najzraniteľnejších a o niekoľko minút som narazil na chlapca, ktorý stál v tom chaose celkom sám. Hrýzol si spodnú peru. Okamžite som si spomenul na iného chlapca, ktorého sme prezývali Vrabčiak, ale rýchlo som tú spomienku zahnal. „Ako sa voláš, chlapče?“ spýtal som sa ho, no on na mňa len ďalej hľadel veľ-

kými hnedými očami, príliš vystrašený alebo vyčerpaný, aby odpovedal.

„Si smädný?“ Chytil som ho za ruku a viedol k drevenému džberu. Najprv si z drevenej naberačky len opatrne uchlipol, no hoci mala voda zo studne v gete od čistej vskutku ďaleko, vzápätí chytil naberačku do oboch rúk a pil tak nedočkavo, že mu voda stekala po brade. Dal som mu trochu cviklového džemu a potom som ho zveril manželskému páru s malým dieťaťom. Pred budovou zastal pohrebný voz, no tentoraz viezol živých, najmä tých, ktorí boli príliš chorí a slabí, aby sa sem zo stanice dostali po svojich. Honosný čierny voz, ktorý kedysi ťahali kone s chocholmi, sa teraz hýbal vďaka ľudským ťahúňom z *rollwagen kommando*. Telá mali pod ťarchou nákladu ohnuté ako luky a tváre bez výrazu. Prevážali mŕtvych a umierajúcich, batožinu, drevo na kúrenie a bochníky chleba, voz medzitým nikdy neumývali.

„Tadiaľto, nech sa vám páči,“ ujal som sa staršieho manželského páru, ktorý rozpačito zastal na prahu haly. „Dúfam, že máte všetko, čo ste si priviezli.“ Chytil som starenku za lakeť a zadíval som sa do jej popolavej tváre. Slzy mala na krajíčku, keď sa obzerala okolo seba, v očiach spomienky na život, ktorý bol možno ešte včera celkom iný. Kiežby ich bol niekto varoval a povedal im, čo si majú vziať so sebou, pomyslel som si pri pohľade na ich batožinu. Sem, kde nebol dostatok potravín ani tepla, si totiž namiesto oblečenia, hrncov a panvíc priniesli posteľnú bielizeň a strieborný riad.

Pod paľbou otázok zo všetkých strán som zodvihol ruku, aby som oznámil: „Keď vás zaregistrujú, vydajú vám preukazy a prídelové lístky.“ To, že sa im vzápätí špeciálne vyškolený personál bude hrabať v batožine, aby v nej našiel